

EL REFRANYER POPULAR CATALÀ

Objectius didàctics

- ✓ Conèixer els rols i els estereotips de gènere transmesos a través dels refranyer popular català.
- ✓ Identificar els mecanismes de discriminació i de violència mitjançant els quals es reflectien les diferents conductes que es donaven a la societat.
- ✓ Donar compte del paper de subordinació que històricament ha tingut la dona envers a l'home.
- ✓ Detectar el sexisme implícit en el llenguatge.

Competències

- Visualització del fet que alguns refranys populars contenen elements sexistes, discriminatoris i violents.
- Capacitat d'anàlisi crítica.
- Desenvolupament de treball col·laboratiu entre l'alumnat.

Continguts

Conceptes

Estereotips i rols de gènere

Discriminació per raó de gènere.

Divisió sexual del treball

Procediments

Lectura i reflexió crítica dels refranys populars catalans amb perspectiva de gènere.

Modificacions de contingut i forma dels refranys populars catalans.

Temporalització

1 sessió de 50 MINUTS
20 minuts per treballar la fitxa 1 en petits grups.
20 minuts per l'exposició de cada grup.
10 minuts per l'establiment de conclusions finals.

Metodologia

- ✓ Reflexiva.
- ✓ Participativa.
- ✓ Col·laborativa
- ✓ Treball en petits i en grans grups.

Desenvolupament de l'activitat

Dividim la classe en petits grups de 3 o 4 persones. A cada grup li proporcionem una selecció d'entre 5 i 10 refranys de la fitxa 1: "Refranys populars" per a que els analitzin seguint les preguntes de la fitxa 2: "Treballem els refranys". Tenen 20 minuts per posar-se d'acord i respondre-les.

Un cop passat aquest temps prudencial, cada grup exposarà quins refranys ha analitzat i quines són les conclusions a les que han arribat a partir de la fitxa 2 (20 minuts).

Finalment, endegarem un debat per acabar d'assentar els següents conceptes: teoria sexe/gènere; rols i estereotips de gènere; violència de gènere; discriminació i situació social de la dona (10 minuts).

Avaluació

Qualitativa. Es realitzarà a partir del treball en petits grups a partir de la fitxa de treball 2.

Materials emprats i fons d'informació

- ✓ Fitxa de treball 1 per l'alumnat.- "Refranys populars".
- ✓ Fitxa de treball 2 per l'alumnat.- "Treballem els refranys".
- ✓ Annex de conceptes pel professorat inclòs al glossari de conceptes.
- ✓ Pizarra.

- ✓ Cartolina.
- ✓ Estisores.
- ✓ Retoladors.

Fonts emprades:

Taller adaptat a partir del document:

Equipo de Educación en Derechos Humanos (2006): **“Prou violència contra les dones! Propostes didàctiques!”**. Madrid. Amnistia Internacional. Pàg. 37

Altres fonts:

Calero Fernández, M^o Ángeles (2010): **“La imagen de la mujer a través de la tradición paremiológica española (lengua y cultura)”**

Disponible on-line a: <http://hdl.handle.net/10803/1604>

Fernandez Poncela, Anna M. (2002): **“Estereotipos y roles de género en el refranero popular.**

Charlatanas, mentirosas, malvadas y peligrosas. Proveedores, maltratadores, machos y cornudos”. Barcelona: Biblioteca A. Sociedad; 46. Anthropos Editorial.

FITXA 1.- REFRANYS POPULARS

	REFRANY	PUNTUA
Grup 1	A casa de la dona rica, ella mana i ella crida	
	A l'amiga que ho és no li ensenyis el promès	
	A la dona busca-la prima i neta que grossa i bruta ja s'hi torna	
	Al esposo necio, tratarle con más aprecio	
	A la dona i a la burra, cada dia una surra	
	A amante que no es casado, darle de lado	
	A la llum d'una teia, no hi ha dona lletja	
	A les romeries i a les bodes hi van totes les boges	
	A pica d'aigua beneita i la mossa d'hostal, tothom hi fica mà	
	A tothora el gos pixa i la dona plora	
Grup 2	Al que té carro i muller mai li faltará què fer	
	Allí on manen dones i llauren vaques, mal any assegurat	
	Allò que la dona no assoleix parlant, ho aconsegueix plorant	
	Al marido, temerle, quererle y obedecerle	
	Amb dones, armes i focs, no vulguis jocs	
	A beber vivo, beber, nunca me ganó una mujer	
	Amb les dones i amb la mar s'ha de saber navegar	
	Baralles entre marit i muller, de la taula al llit	
	Beneïda i casada, abans que a monja ficada	
	Bèstia xica i dona gran, traieu-me-les de davant	
Grup 3	Cap home savi i discret diu a la dona un secret	
	A falta de hombres buenos, casé mi hija con suegros	
	Cartes, daus, dones i vi, al ric fan tornar mesquí	
	Casa on governa la muller, no sol anar be	
	Al clérigo hecho de fraile, no le fíes tu comadre	
	De dones en una casa, amb una n'hi ha poc; amb dues, massa	
	De la costella de l'home va fer Déu la muller; la llengua li va sortir llarga i el demés, també	
	De la dona que pel carrer troba sovint diner, no et fiïs ni gota	
	Del marit i la muller, la muller sana, i del germà la rica germana	
Del mateix lloc, ni dona ni porc		
Grup 4	De mig cos en avall no hi ha cap dona vella	
	De soltera bullanguera, de casada bugadera	
	Déu ens dona dones per estimar-les i paciència per aguantar-les	
	Agravio hace a una dama quien no la mira a la cara	
	Dona aficionada als balls, per casa no té treballs	
	Dona boja i burro guit, bon partit	
	Dona brincadissa, ni a casa ni a missa	
	Dona de tres marits treu els sentits	
	Dona finestrera, o puta o xafardera	
Al que es ruin y se casa por la dote, traélo su mujer al estricote		

Grup 5	Dona i cavall, donen treball	
	Dona i espill, sempre en perill	
	Dona i sardina, com més petita, més fina	
	Dona jove i home vell, no hi ha pas remei per a ell	
	Dona malcarada duu el marit a la taverna	
	Dona nana i patarella, als cent anys sembla donzella	
	Dona ociosa no pot ser virtuosa	
	Al más discreto varón, solo una mujer lo hace bueno o malo	
	Al tahir, nunca le falta qué jugar, y al putaño, qué gastar	
	Dona i aiguardent, sobtadament	

FITXA 2.- “TREBALLEM ELS REFRANYS”

1.- Avaluu els refranys (del 1 al 4) tenint en compte que:

PUNTACIÓ	AVALUACIÓ
1	Creiem que el refrany és ACCEPTABLE
2	Creiem que el refrany és ANTIQUAT
3	Creiem que el refrany és INADEQUAT
4	Creiem que el refrany és INACCEPTABLE

- ✓ Anoteu l'avaluació que heu realitzat a la fitxa 1 (al costat dels refranys que us han tocat com a grup)

2.- Que volen dir els refranys que té el vostre grup? Quines comparacions es fan? Creieu que són vigents?

REFRANYS (Anota'l al costat del número de refrany)	SIGNIFICAT/S I COMPARACIONS	VIGÈNCIA
1.-		SÍ/NO
2.-		SÍ/NO
3.-		SÍ/NO
4.-		SÍ/NO
5.-		SÍ/NO
6.-		SÍ/NO
7.-		SÍ/NO
8.-		SÍ/NO
9.-		SÍ/NO
10.-		SÍ/NO

3.A.- Quins d'aquests elements hi detecteu als refranys que té el vostre grup? Assenyaleu amb un cercle i raoneu la vostra resposta

REFRANYS (Anota'l al costat del número de refrany)	TEMÀTIQUES
1.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe;

	Treball; Fills/es
2.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
3.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
4.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
5.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
6.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
7.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
8.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
9.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es
10.-	Intel·ligència; Obediència, Violència; Perill; Sexe; Treball; Fills/es

3.B.- En el cas que hagueu detectat refranys amb continguts violents, a qui va adreçada?

.....

.....

.....

4.- Quins estereotips es fomenten? Els refranys, valoren positivament tant la dona com l'home? En cas de no ser així, com es valoren?

REFRANYS (Anota'l al costat del número de refrany)	ESTEREOTIPS QUE FOMENTA	COM VALORA A LA DONA I A L'HOME
1.-		
2.-		
3.-		
4.-		
5.-		
6.-		
7.-		
8.-		
9.-		
10.-		

5.- Fem modificacions?

Modificacions de forma: D'aquells refranys que creiem que tenen un valor vigent en l'actualitat però que són inadequats en la seva forma.

Modificacions de contingut: D'aquells refranys que tenen un contingut inacceptable en l'actualitat.

REFRANYS (Anota'l al costat del número de refrany)	MODIFICACIONS DE FORMA	MODIFICACIONS DE CONTINGUT
1.-		
2.-		
3.-		
4.-		
5.-		
6.-		
7.-		
8.-		
9.-		
10.-		

ANNEX DE CONCEPTES

ESTEREOTIPS DE GÈNERE:

Concepte que fa referència a les concepcions, opinions o imatges generalment simplistes i reduccionistes que uniformen a les persones i adjudiquen característiques, capacitats i comportaments determinats a les dones i als homes. Per exemple: dels homes es diu que són valents, decidits, desafiants, dinàmics, racionals, etc., i que les dones són submises, sensibles, passives, tendres, pacients, bondadoses, etc.

ROLS DE GÈNERE:

Comportament que, en una societat concreta, s'espera d'una persona per raó del seu sexe. Generalment, una persona assumeix els rols de gènere i construeix la seva psicologia, afectivitat i autoestima al voltant d'aquests rols. Per exemple, un dels rols assignats tradicionalment als homes és el de ser responsables de les activitats productives i les activitats de representació política. Per altra banda, un dels rols assignats tradicionalment a les dones és tenir cura de les persones dependents (mainada i individus d'edat avançada), i ser la responsable de les relacions afectives.

TEORIA SEXE/GÈNERE:

Teoria que ens serveix per explicar la gran majoria de discriminacions sobre la dona. El problema és que molts cops no sabem diferenciar el sexe del gènere.

El **sexe** és el conjunt de diferències físiques, biològiques i anatòmiques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles. Per exemple, les característiques biològiques determinen que només les dones poden parir i alletar els seus fills i/o filles.

Per altra banda, el **gènere** és una construcció social i cultural basada en les diferències biològiques entre els sexes que assigna diferents característiques emocionals, intel·lectuals i comportaments a dones i homes. Conceptualització que varia segons la societat i l'època històrica. A partir d'aquestes diferències, el gènere configura les relacions socials i de poder entre homes i dones. Per exemple, tradicionalment s'ha atribuït a les dones la funció de tenir cura dels fills i/o filles, però no hi ha cap raó biològica que expliqui per què han de ser les dones les que duguin a terme aquestes tasques de cura.

INDICADORS D'ESTEREOTIPS FEMENINS QUE S'OBSERVEN EN EL REFRANYER POPULAR¹

Imatges reals (com son)	Imatges ideals (com haurien ser)
Amants dels nens	Callades
Tendres	Discretes
Compassives	Obedients

¹ Taula realitzada a partir del llibre: Fernandez Poncela, Anna M. (2002): "Estereotipos y roles de género en el refranero popular. Charlatanas, mentirosas, malvadas y peligrosas. Proveedores, maltratadores, machos y cornudos". Barcelona: Biblioteca A. Sociedad; 46. Anthropos Editorial

Comprensives	Netes
Sensibles a les necessitats de les altres persones	Casolanes
Mudadisses	Treballadores
Afectuoses	Submises
Xerraires	Abnegades
Mentideres	En comparació a un tresor
Incoherents	
Desordenades	
Contradictòries	
Malvades (pitjors que el dimoni)	
Perilloses	
Culpables de tot mal	
Dolentes però necessàries	
Iguals als animals	
Mereixen crueltat infinita	

Centre Dolors Piera d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de les Dones

Edifici Polivalent, despatx 0.33. Campus de Cappon Carrer Jaume II num. 71, 25001 Lleida

Tel. (+34) 973 70 33 96 Email centredolorspiera@cdp.udl.cat

Universitat de Lleida
 Centre Dolors Piera
 d'Igualtat d'Oportunitats
 i Promoció de les Dones